

24/1

Tvångspension

är en beteckning som man i högerpropagandan gärna använder på den lagfasta och generellt stadgade pensionen. Det är en simpel ordförvrängning av der. art som borde undvikas utanför kommunistiskt och fascistiskt dubbelspråk. Faller det någon in att kalla den pension som är självfallen för tjänstemän inom stat, kommun och näringsliv för ett tvång, som det genom själva ordet antyds att pensionstagarna helst vill slippa? Vi anser det önskvärt att inom viss ram utrymme ges att välja mellan pensionsförmåner och andra förmåner. Men lika övertygade är vi om att alla människor vill ha pension, är glada över den trygghet som pensionen ger. I för är det en oursäktlig simpelhet att kalla pensioner som fastställs genom lag och inte på privat väg tvångspensioner. I denna punkt borde varje anständig högerman avstå från att förgifta vår politiska debatt.

En man och hans parti

Att hr Königsons deklaration mottagits med ogillande av folkpartiets ledande män och ett antal till partiet anslutna tidningar är varken förvånande eller upprörande. Obehagligt är däremot att man på en del håll ifrågasätter hr Königsons rätt att följa sin övertygelse, liksom hans rätt att motivera denna övertygelse med valmännens vid folkomröstningen 1957 och junivalet 1958 uttryckta uppfattning. I Expressen, vars ambition just nu tycks vara att efterträda den gamla Stockholms-Tidningen som folkpartiledningens språkrör, förklaras i en lika suddig som tafatt formulering att "principiell trofasthet får dock aldrig förvandlas till en fjärlislek". (Så skriver den tidning som ivrigt applåderat folkpartiets övergång till den lagfasta linjen efter 1957 års omröstning och som ännu för några månader sedan förklarade att en uppmjukning av denna nya linje genom uppgörelse med socialdemokratin var nödvändig, om ej folkpartiet skulle ge sig ut på "ökenvandring".) Eskilstuna-Kuriren kräver utan vidare att hr Königson skall "frånträda sitt mandat." Svenska Dagbladet, som har samma ambition att rätt tolka och hårt tillämpa folkpartiledningens avsikter, hotar hr Königson med förlust av mandatet i Göteborg. Den förut populära arbetarliberalen har genom att bekänna en mot partimajoritetens stridande mening sålunda helt plötsligt blivit en tvivelaktig figur.

Man har rent av dragit fram frågan om det imperativa mandatet. Hr Königson skulle ha följt sina arbetskamraters direktiv, sägs det, och som skäl åberopas hans uttalande att "om majoriteten i min fackförening säger att den vill ha en lönefråga ordnad på ett visst sätt, så finner jag mig i det". Det måste dock för alla vara uppenbart att hr Königson genom dessa ord blott velat illustrera sin tes att den lagfasta pension som en stor folkmajoritet kräver snarast möjligt bör genomdrivas. Hr Königson är inte vald av sina arbetskamrater — de har med säkerhet i regel röstat socialdemokratiskt — och om något imperativt mandat kan det alltså inte bli fråga. Men samtidigt som hr Königson på detta totalt missvisande sätt anklagas för att följa sina väljare påstår man att det vore hans skyldighet att följa sitt parti.

Vi står här inför en stor principiell fråga. Grundlagens hållning är klar: "Riksdagsmännen kunna i utövningen av sin befattning icke hindras av andra föreskrifter än rikets grundlagar." En riksdagsman är inte skyldig att rösta på order av sina valmän, lika litet är han skyldig att rösta på order av sitt parti.

Den grundsatsen är inte bara inskriven i vår författning, den är en kärnpunkt i hela den åskådning som uppbar den parlamentariska demokratin, medan de totalitära riktningarna, från Lenin till Hitler, hållit på bundenhet vid, på absolut lydnad

mot partiet, Edmund Burke, som givit både liberalismen och konservatismen klassiska paroller, vände sig lika starkt mot den ovillkorliga partiloyaliteten som mot det imperativa mandatet i mera begränsad mening, skyldighet att följa de egna valmännens direktiv. För att göra partiväsendet förhatligt, skrev Burke, har dess motståndare påstått att det leder till "att man är skyldig att blint följa det egna partiets åsikter, även om de direkt strider mot den bestämda personliga uppfattningen; ett slaveri som ingen hederlig man kunde tänka sig att gå med på; ett sådant slaveri som, tror jag, intet parti (utom några grupper vid hovet) skulle vara nog vettlöst tyranniskt att ålägga sina medlemmar". I mer än 150 år har dessa satser citerats och bekräftats av frihetens och folkstyrelsens talesmän.

Tanken att partier behövs för att demokratin skall kunna arbeta, men att de inte får bli herrar över den enskildes samvete, är till sitt ursprung och sin innebörd en konsekvens av liberalismen — en liberalism som visserligen efter hand vunnit fäste inom alla demokratiska partier. Denna tanke har också med särskild styrka framförts av de riktningar som speciellt representerat liberalismen i Sverige. Från dessa riktningar har den skarpaste kritik av tendenser till hård partibundenhet framförts, så när socialdemokratin under äldre skeden efter tyskt mönster genomförde, eller sökte genomföra, vissa former av fraktionstvång, dvs. plikt för medlemmarna att i riksdagen inte opponera mot partiets ståndpunkt i en viss fråga. Den liberala principen

om den enskildes frihet mot staten — religions-, yttrande- och församlingsfrihet samt mycket annat — har som en given sak ansetts medföra samvetsfrihet och handlingsfrihet även i förhållande till det egna partiet.

Det tvistas i dessa dagar i tanklös hets om vem som har rätt att kalla sig liberal eller socialistisk, om vilka åsikter just nu som bör betecknas som liberala eller socialistiska. På en punkt är ett bestämt uttalande möjligt: kraven på att en man skall lyda sitt parti strider mot liberalt tänkande från de amerikanska och franska revolutionerna till vår tid.